

PREUS

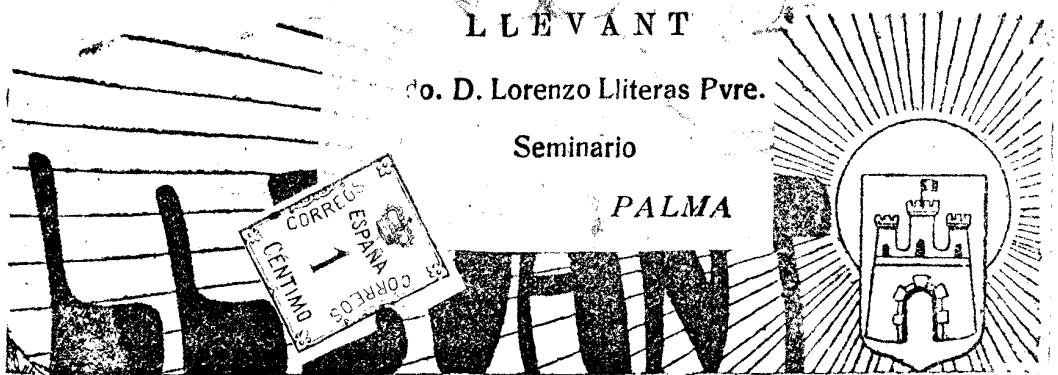
Artá Un trimestre	0'75
A fora id.	1'00
Al Extranjer id.	1'50

Número solt
15 cts.

D. Lorenzo Lliteras Pvre.

Seminario

PALMA

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUI

Artá 30 de Novembre de 1920

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
Quatre Cantóns, 3

Mallorca y la Nacionalitat Catalana

(Continuació)

¿Creurà encara qualcú altre fer passar el seu regionalisme més enavant que'l nostre, reclamant per Mallorca l'absoluta ruptura de tot vincle fraternal amb Catalunya? ¿Protestarà de aquesta aliança que'll interpreta simplement com una sumisió servil a uns novells amos, perque le seva ànima d'esclau no concep més que noves formes d'esclavatje? Pero ¿quin patriotisme es aquest que comensa per tallar les rels més foncles del arbre de la raça i quin espanyolisme,—perque aquesta casta de mallorquinistes solen dirse molt espanyols,—qui renega dels parents més proxims que tenim en el Continent?

El regionalisme vertader, qui es el nacionalisme, té fórmules de concòrdia entre tots els interessos, i si no admet unificacions arbitràries, tampoc no consent mutilacions arbitràries, fragmentacions de pobres que donarien la raó a n'aquells qui acusen la doctrina regionalista de regressiva cap a n'els temps feudals. Si els mallorquins volguessen rompre tot lligam amb Catalunya, amb molta més raó podrien voler desentendre's de Mallorca les illes de Menorca i de Ivissa, i seguint per aquest camí, demà vendrien els de Bújer a dirnos qu'ells no tenen res que veure amb els de Campanet, i si algú portava aquesta lògica a les últimes consecucies, se faria un dever patriòtic de no saludar el veïnat del segon pis.

No se tracta d'esbossinar perque si i com més millor. La gran corrent nacionalista qu'avui passa pel món, al mateix temps que trenca las cadenas dels pobles esclaus, arremolina els po-

bles d'una meteixa nacionalitat i estreuy entre ells lassos naturals. L'esperit qui llibertava la Grecia i les nacions esclaves del poder turc, qui ha separat en els nostres dies Noruega de Suecia i qui mantén viva la protesta contra dominacions o ingerencies estrangeres a Irlanda, a Finlàndia, a cadascún dels pobles agregats a Austria-Hungria, es el mateix esperit que va fer la Unitat Italiana abolint els diferents reïnes qui la desintegraven, qui va ajuntar tot els pobles de llengua alemanya en un sol i gran imperi i qui aspira a fer un sol reïne independent de la Polonia esbossinada per tres grans potencies. Es el sentiment vertader de patria que destria naturalment uns pobles dels altres, emancipantlos de les nacions opressoras i acoblant ells amb ells els d'una mateixe sanc.

Els estats tendeixen avui a constise demunt la base de les unitats nacionals vertaderes, les tetes per la naturalesa, no pel capritxo dels governants. I quant la campana misteriosa de la Providencia crida els pobles a reunir-se en un aplec ordenat de families, no hem de deixar els mallorquins de congregarnos a la nostra;

No vull acabar aquest breu parlament sense tranquilisar l'alarma natural d'alguns esperits tímids davant aquestes explicites manifestacions de nacionalisme, qu'ells no saben compaginar amb l'idea que'ls han format de l'unitat espanyola. Lluny de nosaltres tot sentiment mesquí d'exclusivisme. El nostre esperit es ample i generós. Mentre's Deu nos assistesca no han de tornar aquells dies negres de incomprensió mútua en que una montanya de ignorancia i de prevencions odioses acumulades per inimics de Catalunya que ho eren encara més d'Espanya, s'inter-

posava entre una i altra, provocant l'idea de solucions desesperades. L'obra de la Solidaritat ha esvaït aquelles boires. Nosaltres la volen a l'unitat espanyola, i creim que aquesta reconquesta de la nostra personalitat es el primer pas cap a ella; perque nosaltres no entenem qu'aquesta unitat haja d'esser el resultat de una suma de zeros.

Es trist haverho de confessar, però al cap de més de quatre sigles de convivencia, la verdadera unitat espanyola está encara per fer. Perque? Perque no se son respectades les varietats nacionals qui havien d'integrarla, perque s'ha cregut simplificar la obra de la seva formació anulant de real ordre dos o tres pobles; i aquesta política simplicita i exclusivista qu'es estada sempre la política clàssica d'Espanya, lluny de consolidar l'unió, ha produït la separació de Portugal, na fet perde el seu magnific imperi colonial a Castella i ha mantengut la protesta latent i més d'una volta amenassat, de Catalunya. ¿Y serem inimics de l'unitat espanyola perque protestam d'aquesta política?

No's fan aquestes unitats per coacció per imposició del un a damunt els altres; no se uneixen els pobles lligantlos amb cadenes materials, sino multiplicant entre ells lassos de germanor.

Nos importa poc a nosaltres aquesta unitat externa, oficial, aparent, si no respòn a una unitat més íntima. ¿Perquè ens hem de regir tots per unes mateixes lleis, i hem de parlar el mateix idioma? Lo essencial es que les sánimes s'entenguen.

(Continuará.)

Aquest periòdic está subjecte a censura esglesiástica.

Del Passat i del Present

Peste llewantina

Morts

(Continuació)

Pere Blay, missatge de Morell enterrat dins can Civalleta.

Catalina Servera de 2 anys enterrada dins La Font.

Pere Alzamora (a) Petris, enterrat dins un establiment de Can Calobra.

Juana Bosch, casada, morí dins la Font d'en Vidal, enterrada damunt un marge del mateix lloc.

Miquel Blanes de 2 anys, morí en la Font d'en Vidal, i fou enterrat en dit lloc.

Barbara Pereta, viuda, morí també en la Font d'en Vidal i fou cremada dins aquest lloc.

Bianu Massanet, de sis dies, enterrada dins l'establiment de Sa Creu veyà.

Catalina Grau, casada, morí en la Font d'en Dolset aont esta enterrada.

Gaoriel Massanet, morí a poques hores de nat i enterrat dins l'establiment d'en Dolcet.

Juana M.ª Massanet, casada, morí en Son Calletes i está enterrada 50 passes darrera les Cases.

Pere Gili, mitja hora després de neixre morí i fou enterrat dins Son Calletes davant les Cases, 100 passes lluny del camí.

Pere Jusep Cursach de 7 anys darrera les mateixes cases 50 passes lluny.

Miquel Gili, de 35 anys, morí dins el Camp dels Cartes i fou cremat dins un forn.

N. Massanet de 6 mesos enterrada prop de les cases de Son Calletes.

Sebastià Pastor de 13 anys mort en Can Tiu i enterrat prop de la paret de la garriga.

Miquel Pastor de 10 anys mort i enterrat venat del de antes.

Isabet Massanet de Juan Brill enterrada prop de les cases.

Catanna Servera de Juan. Morí en la Font i fou enterrada a Bellpuig.

Sa Carmà Veyà morí en una barraca del establiment de la Font, enterrada en Bellpuig.

Ademes mor ren:

Des atlots d'un viduo que foren enterrats a Ses Quintanes.

Un atlot d'en Ferrer enterrat en el mateix lloc.

L'amo'n Jaume de Morell que fou enterrat an es Cos.

Sa dona d'en Gangada, enterrada a na Còis.

Un atlot d'en Sancho enterrat a Sa Sort d'en Sancho.

Un homo de Can Raya na Carabassa.

Una auota de na Corona enterrada a Son Frare.

Mestre Janeca enterrat an es prat de Ses Pahisses.

Sa dona, un nin i una nina d'en Garreia enterrats tots a Son Curt.

Un nin i una nina d'en Valera ente-

rrats també a Son Curt.

S'homo de Na Franca enterrat an es Moll d'en Salom.

Dos atlots d'en Pesquet enterrats en es mateix lloc.

Sa dona, un nin i una nina a Ses Terres.

Sa dona i una nina des moll d'en Timier.

Una dona loca enterrada dins sa plaça de Son Assopa.

Un atlot d'en Monjet junt a na Mayanes.

Sa dona d'en Vela enterrada an es prat d'en Vela.

Un fill d'en Quech junt a na Mayanes,

Un atlot d'en Pere Massera, a sa barraca d'en Vela.

Sa dona i un nin d'en Blay grilón enterrats a Son Boyet.

Dos nins d'en Closca en el mateix punt.

Dos d'en Terres en el mateix punt.

Una atlota d'en Porret a ses Quintanes.

Una dona d'en Crenat enterrada an el mateix punt.

Tres atlots d'en Francesc Caivo un de 13 anys i un altre de 8 i el darrer de 3 anys, sepultats tots dins un clot de figuera.

A S'Hort d'en Salat morí n'Aina Cantó de 21 anys, essent enterrada dins el regaró junt al ausinarec posant-se calcs en el matalàs i calcs pel llansol.

A Ses Coves dos morts enterrats junt al Pinar d'en Moleta-

Juana Maria Lull, enterrada junt al seu prat.

En la Barraca de la Carbona, 3 morts, que s'han enterrats ben acondicionats, eren fills d'en F.^e Jan.

A S'Alma del Sr Juan, un mort ben acondicionat.

A Sa Rescò morts cinc enterrats allà mateix.

A Son Punyal un mort enterrat allà mateix.

A S'Ostalrica tres morts enterrats allà mateix.

Son Brotat un mort id. id.

Son Assopa dos morts id. id.

A Sa Torre de canyamcel 4 id. id.

A X-clati I mort i enterrat allà mateix.

(Seguirá)

La puja de l'electricitat

No hi ha dret

No es possible creure com el nostre públic consent a sufrir sempre informalitats i denunciacions quant dels particulars se tracia i en canvi amb les seves obligacions amb el municipi, que vol dir amb si mateix, sempre en protesta i de vegades d'una manera irada.

Quant se estableix la Central eléctrica,

si mal no recort, se va fer amb el públic qui havia de consumir el fluït, una escriptura de compromís, en la qual hi consten les diferents condicions per les quals s'han de retgir les parts contractants. En ella s'establí que l'electricitat estaria uberta fins a les 11 i mitja o les 12 de la nit segons les temporades, pràctica que tot-hom recorda.

L'Ajuntament qui aleshores, com ara, hauria d'esser el regulador de les hores de llum, ho va fer al en-revès, es dir, se va subjectar a l'ajumbrat particular, subjecció que per diferents causes i consideracions es a la pràctica, i sirá d'aquí endavant de funestes conseqüències.

Més envant se va creure que seria convenient nevar una hora o mitja segons les temporades, tancant a les 11 i en canvi compassaries amb un parei d'hores el dematí durant 3 o 4 mesos del hivern. Aixó ho he sentit molt s vegades de boca de persones que varen intervenir d'aprop en aquell contracte.

Vengueren els anys dolents i sense donar cap explicació a nigu se va casi suprimir l'electricitat el dematí.

Peró, amb la fi de que, aquells qui no l'han de menester per res el dematí puguin aixecarse a missa primera, el propietari de la Central ha tenguda la a nabilidad de anunciar un 25 p³ de recàrreg, per aquell consum i tot-hom calla. ¡Ai, si se tractás d'un impost municipal!

Seria just aixó? Si la cláusula de l'escriptura, que nigu mostra, i la modificació posterior son certes, no hi ha dret a coorar aquell tant per cent, seria comprar una cosa que de dret mos pertany, seria pagar dues vegades.

Si la Central no treu prou per sostenirse, que se mostrin els contes i sirá patriòtic si voleu, contribuir al seu sosteniment, però mai de justícia. No s'ha de perdre de vista que l'electricitat es un negoci d'un particular i que el públic no ha participat mai de les ganancies.

I lo mes extrany del cas es, que ara fa un parei de mesos, quant l'anterior propietari volia pujar els preus de les contractes, l'actual possessor digué que mostrás els llibres perque creia, que la contabilitat defectuosa era la causa de que els contes no surtissen bé i fins amenassava amb una campanya en contra. Calia defensar al poble.

Ara, per lo vist no es igual pagar que esser cobrador, el mateix qui volia que se mostrassin els llibres no te cap inconvenient amb esser l'executor d'alló que ell de cap manera volia consentir.

I pregunt jo perque no se crida una reunió i se fa llum d'una vegada? I l'Ajuntament, que te la obligació moral de vel-lar per el bé de la colectividat perque no intervé? I la comissió que en nom del poble firmá l'escriptura per aont para?

SOCIALS I AGRICOLES

DE POLÍTICA

Sembla que el govern del Sr. Dato una vegada comeses totes les... de que són capassos els impotents ha publicat la convocatoria de les eleccions per el 19 de Desembre.

Será llarguíssim l'enfilai de desigualtats comeses, si mos haguéssim de entretenir a juntar-les; son l'idoneisme in-noble de que está saturat el partit liberal-conservador té la gosadia d'abusar sense mesura de la paciència o incapacitat dels pobles hispanics.

En quant a Balears se veuen els tres casos que en les eleccions espanyoles se solen presentar.

El primer es a Mallorca. No se paria de res. Estam sense pols. Mallorca qui en els darrers mesos ha rebut un caramull d'agravis del govern central, no té conciencia de si mateixa, no sab, no vol o no pot redreçar-se en contra dels qui mos afeugen, comensant per anul·lar aquesta representació en Corts que en cap ocasió ha sabut reivindicar el nostre nom, que en cap ocasió ha sabut treballar perque s'acabi el tractament de colonia que mos donen desde allá dalt. La qüestió del blat, la del tabac, la de les carreteres, la de les comunicacions marítimes, son les derrereres que així com s'han tractades, han estat objecte del despreci del govern i apesars d'aixó tot queda igual. Si hi hagués una conciencia colectiva estic seguríssim que se feria respectar, si hi hagués una conciencia colectiva, els mallorquins sabríem lo que hem estat i lluitaríem per recobrar la dignitat perduda, però l'idoneisme in-noble dels polítics centralistes, mos te endogalats i la mort se passetja amenassadora per dins el camp de la nostra incipient civilitat.

El segon es a Ivissa. Allá lluiten dos candidats. ¿Per ideals? No. Per personalismes, i ja sabem els personalismes quant prenen forsa, fins aont arriben; i lo més vergonyós es que el govern les fomenta trasladant empleats i suspenguent Ajuntaments per el sol fet de no pensar com ell.

Hem tornat an el temps del més desenfrenat caciquisme, del qual son víctimes fins persones tan honorables com el President de la Diputació el qual per no tenir prou energia ha hagut d'executar unes ordres que repugnen a la propia conciencia.

El tercer es a Menorca. A Menorca l'esperit colectiu s'ha manifestat amb la presentació d'En García Parreño com a premi an el seu fecund treball en la passada legislatura. Tots els elements que s'anomenen d'ordre han dit que l'apoiaran. Si a darrera hora no claudiquen demostraran que son dignes d'una bona representació. A més, lluitarán el republicà reformista liberal idóni Dr. Llansó apoiat per els del torn a Madrid, en Lerroux per els republicans i en Barrió per els socialistes. Allá fins a l'hora present no hem sentit parlar de coaccions de cap casta ¿vendrán? Si convé an el govern. Per ara se va a la lluita amb noblesa.

* * *

A Andratx devant el mal estat de les carreteres del Estat han resolt incomunicarse amb la resta de Mallorca. Si no fos perque creim en l'abnegació d'un poble diríem que no comprenem la determinació dels Andratxols. Pensen que som a Mallorca, pensin també que els pobles d'Espanya no tenen dret a demanar justicia, pensin que hi ha un enginyer que s'atreveix a indicar an els ajuntaments que arreglin lo qui no es seu, allá aont hi ha un sens fi de subordinats que si les proporcionaven materials i majorals podrien tenir els camins com una plata. ¡Paciencia, resignació!

ELS BOLETS

II

L'aparato reproductor o esporífer es el qui dona caràcter an el bolet i serveix per diferenciar les diferents especies.

He sentit parlar amb molta frecuencia, de que els bolets no fan llevó. La gent del camp qui tantes coses creu sense veure-les es un poc desconsideraba amb la llevó dels bolets. Perque no la veuen ni l'han vista mai, an el seu dir, es de raó que els bolets no fan llevó.

Anem a voreu. No hi ha dupte que ordinariament, a ximple-vista les espores son invisibles; son molt petites, però hi ha especies que les deixen veure prou bé encare que vagin mesclades amb restes de la membrana interna convertida en pols, en la familia, dels *Licoperdactis*. ¿Qui no ha vist sortir un rot de pols de lo que vulgarment se'n diu *Bufo de dimoni*?

Idó, alló, son les espores, la llevó. En els esclatans i demés qui tenen fulls adevall, es en aquest fulls que se formen les espores. En el bolet d'esca, bolet de poll etz. se formen dins aquella munó de tubets que tenen davall el capell, eulloc de les fulles.

Es el microscopi, l'instrument qui ha posat al descobert aquesta i altres coses dels bolets qui causen la nostra admiració.

Ocupant el seu lloc dins la creació, es facil de compendre que els bolets tenen les seves relacions de utilitat o solidaritat amb els altres sers, ademés de l'homo, i així veim que desprenen olor, tenen colors més o manco vistosos i altres caracters molt apropiats per atraure als insectes i limacs, els quals serveixen per escampar les espores que ha caigut demunt ells. Altres tenen colors semblants als de la fulca i restes orgánics per aont viuen i sembla que d'aquesta manera s'amaguen a la nostra observació. Altres, i aixó succeeix en els inferiors s'uneixen amb algues per formar els liquens (barba d'anzina, barba de pedra, i la infinitat de taques de diferents colors que se venen per soques i roques) i lo que també crida la nostra atenció es, les seves relacions subterranies amb les arrels dels arbres dels nostres boscs. *Sohmeil* diu que no costa molt el veure com les arrelletes dels arbres de bosc entan envoltades en els extrems per una xerxa compacta de fillets de bolet, els quals prenen del sòl, l'aigo i materials nutritius dissolts i com estan tan units an aquelles, l'arbre pot aprofitar per les seues necessitats aquells elements. Aixó se pot provar experimentalment sembrant pinyons en terra ordinaria i altres en terra esterilitzada; els primers germinen i donen plantes robustes, els segons van molt vetigosos; si regan alguns d'aquests amb aigo en la qual s'ha posat terra de bosc i que per lo tant te molts de germen de bolet, veurem com les plantes xetigoses prosperen, mentres que les altres als 2 anys comensen a morir-se.

De tot aixó es dedueix que els petits bolets son necessaris per la prosperitat dels pinars, però també els pinars son necessaris per la vida dels bolets, ja que impedeixen que la llum forta mati les seues espores, les seues llevors.

FOLKLORE BALEAR

Espigolada

Una culta *espigolera* aficionada novella a la ciència folklòrica, que altres vegades ha honrat ja les columnes del nostre periòdic, mos ha remeses una partida de cançons *des segar* i de *toponímia* arreplegades dins la pagesia mallorquina. Com d'aquestes que ella envia n'hi ha algunes que iguals o amb poca varietat les hem ja publicades recullides d'altres poblacions, deixam de posar-les per no repetir; però sí publicam amb gust les demés.

DES SEGAR

Un segadó sa faus venta i es sembrat se fa veni.
Atlota, ¿vols anar-hí a sa casa per a sempre?

Lluchmajor.

—Segadó, bon segadó quantes garbes has segades?
—Vint i nou, lo meu senyó i aquesta que llic ara.

Son Carrió.

Noltrcs segadós som deu i tots segam amb un orde pero tenim na Coloma qu'en trobá boldró s'ajeu.

id.

Un cavayó en tira deu tant si es garba com restreta; segons s'atlot sa jugueta, sa roba bona fa es preu.

id.

L'amo d'aquesta civada de damunt aquest turó no ne deixeu per llevó porque's curta i mal granada.

id.

L'any ceranta sis va entrá una trista primavera

no provaren de segar ni tampoc de formatjar porque es bestia mort era.

id.

Es dissapte de Sant Pere vaig acabá de segar i un adiós vaig doná a una manacorera.

id.

Es hora Biel Doret que peguis qualea remada —Jo no tenc força estojada com en Corp y eu Vinyet.

id.

En acabá de segá tiraré sa faus a l'aire voldria li tocás aire an el qui l'aixecará.

id.

S'Ordi de Son Llull parlá i va dí:—Escaradés, abaixau un poquet més bastará per safalcar.

id.

Si no fos pe sa lletrera no poria sefalcá quant la tenc adins sa ma no'm passa envant ni enrera.

id.

De toponímia també mos ha enviades aqueixes tres:

A Son Servera son ases i ja hu tenen de costum menjen faves mal cuinades i ehí posen s'oli des llum.

Son Carrió.

A Son Servera son *rucs* i a Artá son *artaneros* a Sant Llorens *granoteros* i a Son Carrió *aguts*.

id.

Val més un manacoré que va en cosset de camia

que tota sa galanía que té un felanixé.

id

Pobre Espigolera.

TÓPIQUES

Ses dones de St. Juan quant van a comprá farina se posen sa manta fina.
¡Pensau quina planta fan!

Sa jova més presumida que hey havia dius Deyá s'escolá la va trobá dius St. Jusep adormida.

Ses dones de Lluchmajor no saben beure en gerreta no més en carabaseta d'aigordent de sa milló.

Ses viudes de Villafranca no recobren es dalit fins que tenen un marit en lloc des mor qui los manca.

Ses dones de Manacó ses de Petra i ses d'Artá duen la Mare de Deu damunt es call de sa ma.

Ses dones de Manacó tenen sa galera torta i sols quant sa mare es morta llavó ploren de bon có.

S'aigo de Sa Font Cuberta cura de mal de ventrey ses fadrines de Consey donen faves a l'oferta.

Ses Olives de Canet les cuyen d'en una en una. i jo estic dins son Burguet sens esperansa ninguna.

Ses dones de La Ribera cantan es tuptururut com tenen es cap romput sa posen sa cervellera.

S. O.

Plana literaria

Esguart a Mallorca

Parteix la nau que'm porta
s'esborren allunyant-se
els llums boi apagant-se
de la comptal ciutat:
ma patria al lluny s'esfuma
ja sols entre boirines
veig les fites divines
del nostre Montserrat.

L'adeu donc a ma terra
en tant la nau avansa:
demunt la má en bonansa
la nit tomba'l mantell;
per tot la quietut reina
tan sols s'ou enfonçada
la fosca bramulada
dels ronc que la'l vaixell.

Riallera l'auba apunta
i a sa claror ja oviro
un paradís qu'admiro
de llum forma i color,
ets tú, gaia Mallorca,
i al ler a tú arribada
l'adresa eixa cantada
mon cor rublert d'amor.

Un jorn, terra riallera
ma patria catalana
et va cridar germana
i ho ets per mil rahons;
com eia tú progressas
i en lo treball teus gloria
i sab cantar ta historia
costums i tradicions.

Com ella un jorn entreres
en l'host cartaginesa
fins quan caigué sotsmesa
dessota'l jou romá
i al correr de l'istoria
que'l mon sencer transforma
tú mai deixes la norma
del poble catalá.

Com ella també parles
potser ab més pureza
la llengua qu'ab fermesa
al mar dictá ses lleis
i d'ella vares rebre
a ton amor lent paga
un brot de sa nissaga
ab quin vas fe'ls teus reis.

Com ella ets rica i noble
i a ton palcre llinatge
també't ret homenatge
el nostre mar llití
i al bes de ses onades
que't volten joquineres
nostres ideals quimeres
et porten cap aquí.

Voldria jo cantar-te
tes moltes maravelles;
mes tantes i tan belles.
n'arribas a ajuntar

que per ma pobre musa
es una tasca inmensa
i tot lo que'l cor pensa
no ho pot ella cantar.

Admiro l'art qu'encisa
ta arquitectura hermosa
i mon esperit gosa
devant del seu poder
cada una de les obres
qu'en ton recinte abarques
son altres tantes marques
del teu antic valer.

Admiro ta campinya
tan rica com variada
ont gosa ma mirada
devant d'eix paradís
i si al damunt admiro
jardins, valls i montanyes
baxant a tes entranyes
encar tens mes encis.

Admiro... tot ho admiro
ton bosc, ton pla, ta serra,
ton mar, ton cel ta terra
tot lo que Deu t'ha dat;
mes lo que mes admiro,
tes gales mes divines,
son tes xamoses nines
del camp, vila i ciutat.

Si hermosa es la pagesa
ab son vestir ufana
la nina ciutadana
també serva bon lloc
arreu escampen elles
el gust del seu ropatge,
la mel del seu liengatge
i dels seus ulls el foc.

Per tot, gaia Mallorca,
per tota ta bellesa
tes nines, ta riquesa
comerç industria i art
ma musa avui et prega
rendin-te vassallatge
qu'acceptis l'homenatge
d'eix cant de "bell esguart.

CONRAT BAYER

oo

Caritat desordenada

Estava tant aqueferat el frenètic
damicel en fer obres de caritat, que
ni d'una hora de bon lleure disposa-
va pera arribar al verger de flors
aont vivia la seua aimada.

Tot el matí li passava ràpit, com
el pas d'un meteor consagrat a la
visita de malalts i presos, i a les
tardes prou feines tenia en aconso-
llar al desamparats, en donar beure
a qui patia set, en donar vianda a
qui's moria de fam. Més hores ha-
gués tengudes el dia, més hores ha-
gués contades la nit, que ell no hau-
ria donat l'abast a donar remey a
tantes miseries. Així es que no tenia

un moment seu, perque tots eren
dels altres.

I quant, per rara casualitat, pas-
sava, entre dos actes de misericor-
dia, per davant del verger florit, el
cor se n'hi anava, com si's volgués
envolar. Al veure per entre les rei-
xes enramades els tous de flors del
jardí o al sentir la gentil canturia
sortidors, un gran desig li venia de
penetrar allà dins. Però...s mirava'l
rellotge de sol que hi havia dissen-
yat a la paret, i exclamava angus-
niós:

—No m'es possible! A tal hora
he d'esser a tal punt, a amparar un
orfe de pare i mare. Un dia de més
vagar gaudiré aquesta delícia.

I aleshores s'accontentava amb es-
criure a la bona amiga un parell de
mots en un paper que tirava pel rei-
xat florit. Esperain, com me tens
promés. La Pietat encara m'enca-
dena.

I la dama l'esperava, com n'hi ha-
via fet jurament. Així ell podia amb
seguredat allargar el sacrifici de la
ventura propia.

I refiat en l'immutabile constancia
de l'amiga, diferia l'instant preciós
de visitar-la.

—Per ara— deya sovint —no'm
crec digne de passar el temps en la
propia joya, havent-hi tants de ger-
mans meus que jenen en l'infortuni.
Com l'estimada ja sab l'abnegació
de la meua vida, un dia o altre m
coronará amb flors del seu verger. I
aquesta esperança de dolçor l'enco-
ratjava a seguir el curs de la caritat
heròica.

Així varen passar anys, molts
anys, tants d'anys, que son incopta-
bles. Fins que un dia sentint-se el
bon homo greument afadigat d'ha-
ver fet tant de bé al proïsme va
pensar. *Ja ha arribada l'hora de pe-
netrar en el verger.* Pas a pas va en-
caminar-s'hi, i essent davant les rei-
xes va cridar:

—¡Amiga, ja som aquí! He acabat
l'obra piadosa...

Mes ningú li responia. Va empe-
nyer les reixes i per sí soles se va-
ren obrir. ¡Més, quina fredor reina-
va arreu! Tot dormia silencios i
abandonat. Els sortidors no canta-
ven. I les flors s'eren marcides. ¡Ha-
vien passat tants d'anys!

—¡Amiga de la meua ànima!— tor-
nava acarnar l'homo en la solitud.
Però en va que ciamás, perque la
dona no'l sentia. Coronada de ca-
bells blancs i tremolosa de còs, dor-
mitava baix d'un arbre despullat de
fulles. Al acostar-s'hi el bon homo,
ella s'el mirava amb els ulls ente-
liats. I a la fi va dir-li:

—No us conec...

R. Casellas

Notícies i Comentaris

L'Episcopat irlandés i la llibertat d'Irlanda

Sana, raonada i forta es la declaració feta per tots els bisbes d'Irlanda en reunió plenària tenguin a Maynooth el dia 19 d'Octubre prop passat baix la presidència de S. E. el Cardenal Logue, Primat.

La fe, la veritat, el patriotisme, i la sed de justícia són els motors que després d'agotar els altres medis, mouen a la més alta representació d'un poble oprimit a redreçar-se contra l'opressor, contra el tirà, el govern anglès.

El nostre nacionalisme que fins a l'hora present nos ha fet seguir amb interès les diferents modalitats del moviment separatista d'Irlanda, ha rebut amb els brassos uberts aquella declaració, no perquè cregui que el tirà s'hagi de sentir ferit i en conseqüència se resolgui a rendir banderes, no, que els tirans no tenen cor, però, aquella declaració es un exemple d'alta civilitat, es la consagració oficial de la justícia d'una causa, no prou considerada per certs esperits qui corren per les nostres terres, l'idealitat dels quals, no es altre, que l'adaptació an el medi, i per els quals pot esser una lliçó aprenidora.

El poc espai de que disponem nos priva de copiar el document però perquè els nostres lectors el conequin en copiarem alguns fragments.

"Els pastors de la pleta, difícilment aconseguen mantenir la Llei Divina i assegurar-se la pràctica quant l'opressió s'ensanya en un país. Però el seu apostolat se fa gairebé impossible allà acn les característiques del Govern són el terrorisme, la parcialitat i el despreci dels principis proclamats per els ministres de tal Govern."

"Abans del principi de la guerra, i sobretot abans de l'armament i entrenament dels ulsterians, Irlanda, en reivindicar insistentment les reformes durant tant de temps rebutjades, no deixava de mantenir l'ordre i la pau.

Actualment, se produeixen homicidis, "raids", incendis, violències de tota casta, que nosaltres podem constatar, per homes als quals l'alcohol ha tornat furiosos.... No són els agents asalariats sino els seus superiors els primers responsables d'aquests fets.

No se tracta de represalies espontànies; no se tracta del castic precipitat de culpables. Es tracta de la venjança cega de sauvatges executada deliberadament contra una contrada, per aquells que el Govern britànic proclama com els seus agents delegats per la protecció de la persona i dels bens dels ciutadans.

Si hi ha anarquia a Irlanda els ministres de la corona en són els fautors....

La qüestió Irlandesa no la resoldrà la supressió despietada, sino el reconeixement del dret indefectible d'Irlanda, com de tota nació, d'escullir la forma de govern baix del qual un poble haurà de viure.

El nostre poble era ja una gran nació cristiana quant el caos del paganisme regnava a ultramar. Quedará, Deu ho vulgui, una gran nació cristiana quant el neo paganisme que avui domina s'hagi agostat. Les nostres relacions amb Inglaterra han estat sempre un assot per nos. Però la perseverancia en la Fe acabarà segurament per triunfar.

Deu es el nostre Auxili com ha estat, a través de tots els sigles de prova l'Esperança dels nostres pares. Baix la seva benedicció no hem de témer cap inimic i amb la seva llum per guiar-nos no hem de recelar del perver-nir.

Servim-nos de l'arma tot poderosa de l'oració amb la qual mos es obligatori contar....

An aquest fi ordenen oracions públiques i privades. Firmen el Cardenal, 3 Arquebisbes; 25 bisbes.

PARLANT CLARS S'ENTENEN

Devem haver de cridar l'atenció del nostres subscriptors sobre el perill que corre el nostre periòdic amb la provable desaparició de la Tipografia Catòlica d'Artá.

Ara fa un any, davant les dificultats en que nos trobavem editant LLEVANT a fora poble, el Director feu un esforç suprem per aconseguir l'instalació d'una tipografia dins aqueixa localitat. Tocà a les portes de diferents personalitats artanenques i en trobà algunes dispostes a secundar l'iniciativa i apoyar l'idea amb tot entusiasme. Però no essent suficients encara cercà l'apoyament del allavors Rector Rt. D. Gabriel Muntaner el qual, amb la clarividencia que l distingia se feu càrrec desde'l primer moment de la trascendencia del fet d'establir-se una impremta en aqueixa localitat i prevení lo que podia guanyar la causa social catòlica amb aquest orga de progrés, se feu seva. Idea que presentà junt amb el Director a projecte a la Caixa Rural; i encara que els membres dels consells d'aqueixa entitat no se entusiasmassen fort en l'idea, no oferiren resistencia i la Caixa celebrà un contracte amb el nostre Director del qual nasque l'establiment de la *Tipografia Catòlica d'Artá*.

La tipografia anava envaent, envant. La feina augmentava de cada dia més. Degut a que el Sindicat Agrícola Catòlic pogué emprendre la publicació d'un periòdic mensual *L'Amic del Pagès* per estar amb comunicació amb sòs socis i el nom d'Artá, abans arrossegat i vilipendiat dins la nostra illa per periodictxos anti-patriotes anava rehabilitant-se davant Mallorca degut en gran part a la premsa humil pero sana que la nostra Tipografia editava.

El mateix increment que ha pres, la *Tipografia Catòlica* que fa ja avui treballs comercials i socials per tota Mallorca, la seua mateixa creixensa l'estrangula perquè com més ha aumentat en treball i en personal, més ha sentit la limitació del capital. I es es-

D'Artá i sa Comarca

tat en va apel·lar al patriotisme dels qui avui dirigeixen la primera entitat econòmica de la nostra vila. Aquesta no ha volgut correspondre, antes be les úniques solucions que ella ha sabut trobar són estades desfavorables. En lloc d'ajudar a que visqui un instrument tant progressiu, no ha trobat més propostes que llevar totes les facilitats que gràcies al ex-Rector citat otorgaren i davant el dilema de prestar la seua ajuda o deixar-la desaparèixer han preferit això darrer.

De manera, idè, que la *Tipografia Catòlica d'Artá* te pocs mesos de vida sino surten solucions més favorables. Tot haurà estat fum de formatjada, una bombolla de sabó, sino surten persones generoses i patriotes que vulguin que no fugi de la vila com en fogí la fàbrica deserrar, aquesta institució de progrés i cultura. ¿Se trobarà solució?

¿Perqué no s'ha de crear una entitat industrial, que la prengui com a seva i l'afiansi? ¿No hi ha persones artanenques prou patriotes per fer costat a tal obra? Creim qu'encara ehi son a temps. I si s deixa fugir, tots mos ne pedenirem.

I, LLEVANT, morint o desapareixent la seua Editorial ¿qué ha de fer? Ha de tornar acudir a fora poble a cercar editor? No tenim encara res determinat en definitiva. Però en el n.º pròxim podrem ja publicar les determinacions que hajem preses.

UN AMIC DE LA PATRIA.

CRONICA

Segons hem llegit a "Heraldo de Luchmayor" la Junta local de 1.ª ensenyansa d'aquella ciutat acordá junt amb l'Inspector D. Manuel Rueda graduar les escoles. El nomenament de Director de la Graduada ha recaigut en el mestre nacional d'allà i fill de la nostra vila D. Pere Tous Nicolau. Tot li sia enhorabona.

—El qui desde principi de Juriol era mestre interí d'aquesta vila, D. Bartomeu Pujol Bennassar es estat nomenat per concurs d'interins mestre en propietat de Sofuen-

tes (Sos) en la provincia de Zaragoza. El felicitem.

—El dia 17 de Novembre sortiren cap a Roma per continuarhi sos estudis el Frares franciscans Fr. Cristófol Sureda i Fr. Rafael Ginart, tots dos naturals d'aquesta vila, el primer, fill des Ferré Grua i l'altre de l'amon Rafel Pansacola de s'estany. Mos n'alegram fermi que les sia de gran profit.

—Una gran millora s'ha feta en el camí qui va aa es Recó. Els propietaris d'aquest lloc i el de La Duaya han construít un pont per damunt el torrent. Així queda també rectificat el camí que desde Son Maganet va dret en Candela cap a sa nova carretera de Sa Cova.

—Hem rebut el n.º 2 de *El Correu de les Lletres* tirada especial de la plaza del Soller titulada *Del Agre de la Terra*. Igualment hem rebut un exemplar de *El Eco de Villacarlos*. Remerciam als enviants.

—El dia 23 de decembre s'uniren en matrimoni Na Magdalena Sureda Tous de Son Punyal amb D. Josep Ferrer Carrió, guardia. Acabat l'acte sortiren amb l'auto cap a Palma i Soller per anar-se'n després cap a Barcelona. Desitjam a la novella parella la més completa felicitat i que puguin estar molts d'anys ple-gats.

—De tant en quant se demostra la malcriadesa que reina entre els bergantellets de la vila. Estant dins el cassino de cap Toni Jan un fill de l'amo de Sa Creu-Veja, fou cridat per un altre a defora i al sortir d'aquest li pegá una partida de cops pes cap amb una massa, fent li una obertura el deixá estorneyat. Fou conduít a ca'l metge que li curá la ferida.

Consequencies de l'abandonodels pares.

—Mestre Pere Obrador (a) Claret sellatè mos ha deixats. Feia temps qu'anava un poc malaltis, però s'agravá de cop i volta de manera qu'el dia 23 li foren administrats els Sants Sagraments. Aná empitjorant de dia en dia fins que'l 30 a les deu del matí entregá l'ànima a Deu. Rebigá la seua familia el nostró condol.

—Dia primer devés les 11 toquen un Extremaunció. El carboner Bernat Rámonico, home a la flor del mon, sa i robust era a matanses a Can Mondoy i al posar-se en taula per beranar se sent malament i s'en va a casséua tot d'una i al arribar-hi quedá mort dins la cuina sense tenir temps d'anar a el dit. Al cel sia i Deu mos guard a tots de mort repentina.

—El dia 25 d'aquest mes l'esposa del nostró amic D. Andreu Femenies, Batle d'aquesta vila doná a ilum felisment una nineta. Enhorabona.

—El Rt D. Rafel Ramis Vanrell, Pbre. ha tengut l'atenció de participarnos sa próxima entrada a la Rectoria de Sta. Catalina de Ciutat per ont es estat nomenat. Li donam l'enhorabona més efusiva.

—Ha partit cap a Montivideo amb sa esposa i pare politic el nostró amic D. Miquel Juan (a) escolá. Li desitjam bon viatge.

—L'amo'n Miquel jove de Sos Sastres ha tengut la desgracia de perdre son fill et Antoni després de llanguissima malaltia. L'acompanyam amb el sentiment.

—El dia 26 d'aquest mes, en l'oratori particular de la casa senyorial de D. Rafel Blanes a Ciutat se casaren la Sta D.ª Antonia Blanes Tolosa i el distingit metge de la nostra vila i natural de Seuva D. Antoni Solivellas Llampayes. Foren padrins en les noces de part de la novia sos germans D. Rafel i D. Tomàs Blanes i del novii el propietari D. Miquel Oleo. Benehí l'unió el Rt. D. Francesc Esteve Fiscal esglesiat. La novella parella sortí cap a Lluch per sortir després cap al continent. Les desitjam inacabable llu-na de mel.

—L'Administrador de Correus d'aquesta vila D. Josep Carnicer aná a examinar-se el dissapte passat per poder ascendir a Jefe de Negociat obtenguent un brillantissim resultat. Sia ehorabona.

—Estam a les fosques. Fa quinze dies que cada vespre ehi havia anomalies; hores i més hores sense llum etc. Ara ultimament per reparacions a la maquinaria estam totalment sense llum i no saben quant s'encendrà. Il cobren un augment d'un vint i cinc per cent!

IIUEPI!

A més bon preu que ningú compra carros i carretons en qualsevol estat estiguen

MESTRE GABRIEL CARRIO

(a) FUYA DES QUATRE CANTONS

Gran Colmado Artanenc

d'en GUIEM BUJOSA (e) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licor, dolces, galletes, etc., etc. ● Grandiós surtit e Perfumeria

Aquesta casa es s'única depositaria dins Artá del ANIS TUNEL

Fixau-vos be en sa Direcció: CARRÉ DE PALMA 3 ARTA

L'agencia Bujosa (e) Ganancia serveix amb esment, puntualitat i barato qualsevol encàrrec se li fassa per Ciutat i pels altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá i CARRÉ DE PALMA N.º 3 - Despaig a Palma: ESTANC DES BANC DE S'OLI

GRANDES ALMACENES

San José

DE

Vda. Ignacio Figuerola

Laneria	Zapateria	Pañeria	Bordados
Lenceria	Confecciones	Pañoleria	Tapicerias
Camiseria	Corseteria	Corbateria	Alfombras
Merceria	Sederia	Bisuteria	Perfumeria

ABRIGOS CAPOTES PALLIZAS IMPERMEABLES

Artículos para luto -- Géneros de punto -- Bastones y paraguas -- Artículos de viaie

SASTRERIA - MODISTERIA - CAMISERIA

Mantas de Lana - Chanclos de Goma

Gran sección de Peletería

Ventas al contado - Precio fijo - Teléfono, 217 - PALMA - *Esta casa no tiene sucursales*

La Fonda Randa, de Esteva

Carré de Palma, 48 - ARTA

S'ES OBERTA FA POC. TOT ES NOU I LLAMPANT. SERVICI ESMERADISSIM

Prontitut

SEGUREDAT I ECONOMIA

Ensaïmades i panets

En lloc se torben millós que a la

PANADERIA **Victoria**

ES FORN NOU

D'EN

Miquel Roca Castell

A sa botiga hei trobareu sempre pans, panets, galletes, bescuits, rollets, i tota casta de pasticeria

TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netadat, prontitut i economia

DESPAIG Carrer de Palma 3 bis. ARTA

GRAN BOTIGA

D'EN

JUAN VIGENS (a) JAN

Ven de tota casta de articles, comestibles, galletes, etc

ES REPRESENTANT DE SA PERFUMERIA

L. CACCIO

TE DEPOSIT DE MAQUINES DE COSIR

Paff i Ancora

Com també tota casta d'instruments musicals. Bandurries, Gaiterres, etc.

Gran establiment d'en **Miquel Garau** Centro, 3-Artá

Sempre, Sempre, derrerres novedats en MERCERIA ● Extens surtit de PERFUMERIA

COLMADO

AMB CONSERVES DE TOTA CASTA

Representant dels licors de la casa MORENO amb el seu acreditat

Anís Miramar

Máquinas de cusi SINGER al contat i a pagues

No deixeu de visitar-lo amb la seguredat de que quedareu amb ganes de tornar-hi